

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Πρώτος ἡμέτερος

Συνδρομὴ ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίαι.— Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

29 Ἰανουαρίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΛΕΤΤΟΥ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝ. ΚΩΛΕΤΤΟΥ

Ἰατρὸς ὢν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, κατέφυγε καὶ ὁ Ἰωάννης Κωλέττης εἰς τὴν παλαιούσαν Ἑλλάδα, πνέων φλογερὸν μῖσος κατὰ τῆς τυραννίας, ἧς μάρτυς παρέστη ἐν Ἰωαννίνοις. Καὶ ἀπεδύθη μὲν εἰς τὸ πολιτικὸν στάδιον, ἀλλ' ἀμοιρῶν πάσης γνώσεως περὶ τὴν διοίκησιν, οὐδ' αἰσθανόμενος, μέχρι θανάτου, κλίσιν πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν πολυσπᾶστων αὐτῆς τροχαλιῶν, φιλόδοξος ὅμως καὶ διάπυρος ἐραστὴς τῆς ἐξουσίας, ἐσπευδε πρὸς αὐτὴν διὰ τινος τῶν ἤττων διεξοδικῶν καὶ μᾶλλον ἀσφαλῶν ὁδῶν, τῶν ἀκοπώτερον διαγραφομένων ἐν καιρῷ κοινωνικῶν ταρχῶν. Ἐτυχε δὲ τοιαύτης τὸ 1824, κληθεὶς νὰ καταστείλῃ, ὡς καὶ κατέστειλε, διὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Σπέρδας, μεθ' ὧν ἐτήρει ἀρχαίας σχέσεις, τὴν ἐν Πελοποννήσῳ στάσιν καὶ οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανέστατος αὐτοῦ ἄθλος ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Κυβερνήτου καὶ ἐπὶ βασιλέως Ὁθωνος ἀπέδειξεν ὅτι ἀπεστρέφετο τὰς ἐμφυλίους στάσεις. Ἄν δὲ, καὶ ἐπὶ τῆς βραχυβίου κυβερνήσεως τοῦ Αὐγουστίνου, ἀπεποιεῖτο νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας, εὐλόγως θὰ ἐχάραττον οἱ μεταγενέστεροι ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ τὸ ζηλωτὸν τοῦτο ἐπίγραμμα: «Ἐνταῦθα κεῖται ὁ ἀκλόνητος στύλος τῆς τάξεως.» Ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης κατεχόμενης ἰδέας, εἰς ἔν καὶ μόνον προσηλῶν ὄλων αὐτοῦ τὴν προσην, εἰς τὴν θεμελιώσιν καὶ τὴν διάρκειαν ἰσχυρᾶς ἐξουσίας, παύτας καὶ μόνας ἐπέδωκεν ὁ ἔμπεδος καὶ ἀπληγῆς αὐτοῦ νοῦς. Καὶ ἵνα βάλῃ εὐστοχώτερον ἐπὶ τὸν σκοπὸν, ἔθετε πάντα, καὶ νόμους καὶ θεσμούς καὶ δημοσίαν γνώμην καὶ δικαιοσύνην καὶ χρηστότητα, ἐν Καρὸς μοίρᾳ. Δοξάζων δὲ εὐχερέστερον χωροῦντας ἐπὶ τὰ ἄνω τοὺς ἐν τοῖς πράγμασιν, οὐδέποτε παρητέτο τὴν ἀνατιθεμένην αὐτῷ ὑπηρεσίαν, καὶ εὐτελῆ οὔσαν. Διὸ, ὅτε τὸ 1828 διωρίσθη παρὰ τοῦ Κυ-

βερνήτου ἔκτακτος ὑγειονόμος ἐν Ἰδρᾷ, ὑπέκουσεν ἀγογγύστως.

Ἄλλ' οὐδὲ τὴν εἰς Σάμον εὐφημον ὑπερορίαν ἀπέκρουσε. Καὶ ἀπεστάλη μὲν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκείνην ἐσχατιὰν ὅπως σώσῃ, εἰ δυνατόν, τὴν νῆσον ἀπὸ τῶν ἐνύχων τῆς ἐν Λονδίῳ διπλωματίας, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔχοντος τοῦ Κυβερνήτου περὶ αὐτοῦ τὴν ἰδέαν, ἀληθῆ ἢ ψευδῆ δὲν ἐξετάζω, ἦν καὶ ὁ Κάτων εἶχε περὶ Πομπηίου, «ὅτι τῶν αὐτῶν ἐστὶ καὶ ποιεῖν τὰ μεγάλα κακὰ καὶ παύειν.» Ὅρμῶν δὲ ἀπαρεγκλίτως πρὸς τὸ τέρμα τῆς προδιαγεγραμμένης ὁδοῦ, ἀπελάττιζεν ἀκάθεκτος πᾶν πρόσκομμα, συντρίβων μετ' ἴσης ἀταραξίας καὶ τὸν χαμαίζηλον χάλικα καὶ τὸν ὑψίκρημον βράχον. Καὶ τὸ ἦθος καὶ τὸ ἀνάστημα καὶ ἡ στυγνότης τοῦ προσώπου καὶ ἡ σπανιωτάτη τῶν χειλέων διαστολὴ καὶ ἡ συνήθης σιγῆ, πάντα ἐνέφαινον τὴν ἐν αὐτῷ δόξαν ὅτι, ἄνευ κυβερνήσεως πανσθενούς καὶ μονίμου, ἀνέφικτος ἡ διοίκησις. «Ἐχε, ἔλεγέ μοι, καὶ οὐράνια συντάγματα καὶ θεῖους νόμους καὶ συστήματα δημοτικά τε καὶ ἐκπαιδευτικά θαυμάσια, τίς ἢ ὠφέλεια ἂν στερῆσαι δυνάμειος ἵνα ἐνεργήσῃ αὐτά; Ἄν ἡ χεὶρ ἡ κρατοῦσα τὸ πηδάλιον πάσχη ἐνδειαν ῥώμης, ὅπως μὴ ἀφήσῃ τὸ σκάφος νὰ παρεκκλίνῃ, δὲν θὰ ἐξοικεῖλῃ εἰς τὴν ξηράν, ἢ δὲν θὰ γείνη βορᾶ τῶν κυμάτων ὅσον εὐπαγῆς καὶ ἂν ὑποτεθῇ; Καὶ ἂν, πλὴν τοῦ ἀσθενούς πηδαλιούχου, ἔχη καὶ τοὺς ναύτας ἀπείρους, δὲν θὰ καταποντισθῇ αὐτανδρον; Ταῦτά συμβαίνουσι καὶ ἐπὶ τῶν πολιτειῶν. Ἡ θεωρία μάλιστα τῆς γενικῆς ψηφορορίας ἀξιοῖ πολίτας εὐποροῦντας πλέον ἢ ἔλαττον τῆς λεγομένης πολιτικῆς ἀρετῆς διότι, ἂν ἐκ τῶν τριάκοντα, φέρ' εἰπεῖν, ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος οἱ μὲν δέκα ὦσιν ὅλως ἀμαθεῖς, οἱ δ' ἕτεροι δέκα μόλις συλλαβίζωσι καὶ τὸ λοιπὸν τρίτον ἔχωσι τὴν ἀγωγὴν ὡς ἡμεῖς ἀτελῆ, ἐλλείπη δὲ καὶ χεὶρ στιβαρὰ ἵνα κατευθύνῃ τὸ οὕτω πως κατηρτισμένον πλοῖον, οὐδεμία ἢ ἀμφιβολία ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ πολὺ τὸ ναυάγιον.»

Καὶ ὀρθὸς μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ ἄρτιος ὁ συλλογισμὸς διότι πρὸς σωτηρίαν τοῦ σκάφους δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ δύναμις τῆς χειρὸς, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ διαχειρίζοντος δεξιότης περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν παλμῶν τῆς πυξίδος καὶ τῶν πνοῶν τοῦ ἀνέμου καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα ὅπως μὴ περι-

συγγραμμάτων του· «Τί ἄλλο πράττομεν ἢ ἀναφλέγομεν τὰ πάθη ἡμῶν, ὅταν ἀναγράψωμεν ἐργάτας αὐτῶν τοὺς θεοὺς, καὶ δικαιολογοῦμεν τὸ ἀνοσιούργημα διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν Θεῶν!»¹ Καὶ ὅμως κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἃς ἐδιδάχθη παρὰ τῶν σοφιστῶν, ἡ θρησκεία αὐτὴ ἐπαναγομένη πάλιν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ἐμελλε νὰ ἀνορθώσῃ τὰ ἦθη καὶ ἐπαναφέρῃ τὴν πρώτην ἀκμὴν τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, παραγκωνιζομένης ποίως θρησκείας; τῆς χριστιανικῆς, τῆς διδασκούσης τὴν τελειοτάτην ἠθικὴν, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν θεῖον ἠθικὸν νόμον, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, τὴν πρὸς πάντας δικαιοσύνην καὶ φιλανθρωπίαν, τὴν εὐλικρινὴ ἐλεημοσύνην, τὸ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς, τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ πᾶσαν ἐν γένει ἀρετὴν, καὶ προβαλλούσης πασῶν τούτων τῶν ἀρετῶν ἀπαράμιλλα παραδείγματα πρῶτον μὲν αὐτὸν τὸν Κύριον, τὸν ἀρχηγὸν τῆς νέας πίστεως, εἶτα δὲ καὶ τὴν λοιπὴν χορείαν τῶν πατριαρχῶν, τοῦ Μωϋσεως, τῶν προφητῶν, τῶν ἀποστόλων, τῶν μαρτύρων, τῶν πατέρων, τῶν ἁγίων. Εἶναι ἀπορίας ἄξιον, πῶς ἐπεσκοτίσθη τοσοῦτον ἡ διάνοια τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὥς νὰ περᾶνωσιν τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Εἰς τὸ μέγα τοῦτο λάθος περιέπεσεν ὁ Ἰουλιανὸς, διότι ἀπέβλεπε μόνον εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, οὐχὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ τὸν φλοῖον, οὐχὶ εἰς τὸν πυρῆνα, ἀπέδιδε δὲ εἰς τὸν χριστιανισμὸν ὅ,τι δὲν ἦτο προῖον αὐτοῦ, ἀλλὰ προήρχετο ἐκ τυχαίων περιστάσεων ἢ καὶ ἐκ τῆς διαστροφῆς τοῦ γνησίου χριστιανισμοῦ. Οὕτω πάντα τὰ ἄτοπα, τὰ ὁποῖα παρὰ τοῖς χριστιανοῖς παρετήρει, τὰ μίση τὰ ἔνεκα τοῦ φανατισμοῦ μεταξὺ αὐτῶν ἐγνηγερέμενα, πᾶσαν τὴν διασθορὰν τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν, ἥτις ἀφοῦ ἐχριστιανίσθησαν οἱ αὐτοκράτορες, εἰσέδυσσε καὶ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν, διότι πλείστοι τότε ἐθνικοὶ ἔνεκα μόνον συμφέροντος ἐγίνοντο χριστιανοὶ χωρὶς νὰ μεταβάλλωσι βίον, ἀπέδιδε τῷ χριστιανισμῷ. Καὶ δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ προῖδῃ τὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια ἀποτελέσματα τοῦ χριστιανισμοῦ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, οὕτινος ὁ πολιτισμὸς κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὰς μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν διαδεδομένας ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ἠδύνατο ὅμως νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, τίνα ἠθικὴν ἐπιρροὴν ἄλλοτε εἶχεν ὁ χριστιανισμὸς ἀσκήσει ἐπὶ τῶν ὀπαδῶν του, τίνας ἦσαν ἐπὶ τῶν διωγμῶν οἱ χριστιανοί, πόσον διέλαμπον κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ κατὰ τὴν φιλαδελφίαν, ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ ἐκπληττόμενοι, ἔκραζον περὶ αὐτῶν· «Ἴδετε πόσον ἀγαπῶσιν ἀλλήλους καὶ πόσον εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἀποθνήσκωσιν ὑπὲρ ἀλλή-

λων!»¹ Δὲν ἐξήταζε τί ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ ὁ χριστιανισμὸς καλῶς ἐνοουόμενος καὶ καλῶς ἐφαρμοζόμενος, ἀλλὰ τί τυχαίως τότε παρήγαγε. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν περιέπεσεν εἰς τὸ ἀντίθετον λάθος. Ὅλον τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἀρχαῖαν θρησκείαν, ἐνῶ ἂν ἐξαίρεσωμεν τὴν τέχνην, ἥτις πράγματι ἐπιρροάσθη μεγάλως ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας, ὑπῆρξεν ἐπουσιώδης καὶ ἐλαχίστη ἡ ἐπιρροὴ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἄλλου βίου τῶν ἀρχαίων. Αὐτὴ ἡ φιλοσοφία, τὸ ἄνθος τοῦτο τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, τί ἄλλο ἦτο ἢ διαμαρτύρησις κατὰ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας; Μήπως ὁ θεμελιωτὴς τῆς ὑγιούς φιλοσοφίας Σωκράτης δὲν κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὡς εἰσφέρων εἰς τὴν πόλιν καινὰ δαιμόνια, νέας δηλ. θρησκευτικὰς ἰδέας, πολεμίας τῆς ἐθνικῆς θρησκείας; Καὶ ὅμως ὁ Ἰουλιανὸς ἤλπιζεν, ὅτι ἐπανάγων τὴν ἰσχὺν τῆς εἰδωλολατρείας, θὰ ἐπανέφερε τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν, τὴν ἀρχαῖαν ἀκμὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης!

Ἴδωμεν νῦν πῶς ὁ Ἰουλιανὸς ἐπεδίωξε τὸν σκοπὸν αὐτοῦ τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ ἀρχαίου θρησκευματος. Ὁ Ἰουλιανὸς ἐδήλωσε διὰ τοῦ ἐπισημοτέρου τρόπου, ὅτι θέλησιν τοῦ ἦτο ἡ ἐπ' ἀνοδος εἰς τὴν ἀρχαῖαν εἰδωλολατρείαν. Ἴνα δὲ ἐγείρῃ τὸν ζῆλον τῶν ἐθνικῶν, εἶδιδε πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς εἰς τοὺς ἀρχαίους θεοὺς ἀφοσιώσεως, καὶ κατέτριβε πλείοτερον χρόνον περὶ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς ἢ περὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Εἶχε πάθει ὑπὸ φανατισμοῦ, ὑπὸ τοῦ μολύσματος δηλ., ἐφ' ᾧ ἐμέμφοτο τοὺς συγχρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ.² Ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων, ἅτινα προσέφερον, ἦτο ὑπέρμετρος οὐχὶ σπανίως διέταττε νὰ θυσιάζωσι διὰ μιᾶς 400 βοῦς, πολλὰς ἀγέλας ἄλλων κτηνῶν καὶ τὰ πολυτιμώτατα τῶν πτηνῶν, συναζομένων τῇ ἐντολῇ αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἀπὸ πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοὶ ἤρχισαν νὰ σκόπτωσι τὸν ὑπέρμετρον περὶ τὰς θυσίας ζῆλον τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ εἰδήσις τοῦ θανάτου του ἐν Περσίᾳ, ἐμακάριζον τὰ τετράποδα τὰ οὕτω σωθέντα ἀπὸ τῶν χειρῶν του. Εἰς τὰς θυσίας δὲ μετέιχε προσωπικῶς καὶ ἐν γένει εἰς τὰ τῆς λατρείας. Ὅτε προέκειτο νὰ ἐπισκεφθῇ ναόν τινα, οὐδεμίαν ὁδὸν ἐφαίνετο αὐτῷ μακρὰ, οὐδεὶς χειμῶν κώλυμα. Ἐν τοῖς ἀνακτόροις του ἴδρυσεν ναὸν τῷ Ἡλίῳ ὡς τῷ προστάτῃ αὐτοῦ θεῷ. Καὶ αἱ αἰθούσαι δὲ τῶν ἀνακτόρων του καὶ οἱ κῆποι του ἦσαν πλήρεις εἰδώλων καὶ βωμῶν τῶν θεῶν. Καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, ἐτέλει θυσίαν βοῦς πρὸς τὸ οὐράνιον αὐτοῦ θῶς· δεῦτερος δὲ βοῦς ἐσφάζετο κατὰ τὸ ἐσπέρας, δούοντος αὐ-

1. De brevitat. vitae c. 14. Πρβλ. καὶ De vita beata c. 26.

1. Tertull. Apolog. 39.

2. Gibbon, 341.

του. Καὶ ἡ σελήνη δὲ, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ ἐ-
 τύγγανον παρὰ τῆς γενναιοδωρού εὐσεβείας
 τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐν ὀρισμένοις καιροῖς τῶν ἀνη-
 κουσῶν τιμῶν. Δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ ἐθνικῷ
 κόσμῳ θυσία γνωστὴ, τὴν ὁποίαν νὰ μὴ προ-
 σέφερον ὁ Ἰουλιανὸς κατὰ τὰ ὀλίγα ἔτη τῆς εἰς
 τὸν ἐθνισμὸν ἐπιστροφῆς του. Ἦτο περιεργον
 τὸ θέαμα νὰ βλέπη τις τὸν αὐτοκράτορα ὡς
 ἀρχιερέα ἐνδεδυμένον, πῶς ἰδιοχειρῶς ἐκόμιζε
 τὰ ξύλα εἰς τὸν βωμὸν, καὶ ἐφύσα τὴν πυρὰν
 ἔπειτα ἔσφαζε τὰ ζῶα καὶ ὡς ἱεροσκόπος ἐξή-
 ταζε τὰ ἐντόσθια, ἵνα ἐπιγνώξῃ αὐτῶν τὴν
 θέλησιν τῶν θεῶν. Τὸν αὐτὸν δὲ δεισιδαίμονα
 ζῆλον ἐδείκνυε καὶ ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐθνικῶν
 νηστειῶν· ἄλλοτε ἀπειχεν ἀπὸ ταύτης τῆς
 τροφῆς, καὶ ἄλλοτε ἀπὸ ἐκείνης, κατὰ τὸν θεὸν
 ὃν ἤθελε νὰ τιμήσῃ, τὸν Πᾶνα, τὸν Ἑρμῆν,
 τὴν Ἑκάτην ἢ τὴν Ἴσιδα ἢ ἄλλην τινά. Ἐπί-
 της δὲ αὐστηρῶς νηστεύων ἐνόμιζεν ὁ Ἰουλιανὸς
 ὅτι ἔπρεπε νὰ παρασκευάζῃ ἑαυτὸν καὶ εἰς
 τὰς συγνάς καὶ οἰκειοτάτας ἐπισκέψεις, δι' ὧν
 ἐτίμων αὐτὸν, ὡς σπουδαίως ἐπίστευεν, οἱ ἐπου-
 ράνιοι θεοί. Διότι μεθ' ὅλην τὴν μετριόφρονα σιω-
 πὴν του γνωρίζομεν παρὰ τοῦ ῥήτορος Λιβα-
 νίου, τοῦ πιστοῦ φίλου αὐτοῦ, ὅτι ἰσχυρίζετο,
 ὅτι ἐτέλει ἐν ἀδιαλείπτῳ κοινωνίᾳ μετὰ τῶν
 θεῶν καὶ θεαινῶν· ὅτι δῆθεν αἱ θεότητες αὗται
 κατέβαινον εἰς τὴν γῆν, ἵνα ἀπολαύσωσι τῆς
 ἀναστροφῆς μετὰ τοῦ εὐνοουμένου ὑπ' αὐτῶν·
 ὅτι ἐπληροφόρου αὐτὸν περὶ πάντων τῶν κινδύ-
 νων, ὑφ' ὧν ἠπειλεῖτο· καὶ ὅτι ἡ ἀλάνθαστος
 σοφία αὐτῶν διηύθυνεν αὐτὸν ἐν ἐκάστη τῶν
 πράξεων τῆς ζωῆς του· καὶ τέλος, ὅτι εἶχε τό-
 σην οἰκειότητα πρὸς αὐτοὺς, ὥστε διέκρινε
 πᾶντα τὴν φωνὴν τοῦ Διὸς ἀπὸ τῆς Ἀθη-
 νᾶς, καὶ τὴν μορφήν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπὸ τῆς
 τοῦ Ἡρακλέους! Ὁ Gibbon ἐξισοῖ κατὰ
 τοῦτο τὸν φιλόσοφον αὐτοκράτορα πρὸς τοὺς ἀ-
 μαθεῖς ἐρημίτας τῆς Αἰγύπτου, ὧν ὁ βίος ἦτο
 πλήρης ὀπτασιῶν τῶν δαιμόνων.¹ Ἐνῶ δὲ εὐ-
 ρισκεν ἀπίθανα πολλὰ πράγματα τῆς Γραφῆς,
 ἐπίστευε τυφλῶς εἰς πάντα τὰ μυθάρια καὶ εἰς
 πάντα τὰ θύματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐθνικοὶ διη-
 γοῦντο περὶ τῶν θεῶν των καὶ τῶν εἰδώλων των.

Ὁ Ἰουλιανὸς διέταξε πανταχοῦ νὰ ἀνοίξωσιν
 ἢ ἀνοικοδομήσωσι τοὺς ἀρχαίους ἐθνικοὺς ναοὺς,
 καὶ ἀποκαταστήσωσι πανταχοῦ, ὅπου ὑπῆρχον
 ἐθνικοὶ, τὴν εἰδωλολατρείαν. Πρὸ πάντων ἐ-
 προνόησεν ἐν Ἑλλάδι, ἐν ἣ ἤξευρεν, ὅτι ἡ ἐπι-
 χείρησίς του ἐμελλεν εὐκολώτερον νὰ καρποφο-
 ρήσῃ, διότι αὕτη ἦτο ἡ ἐστία τῆς ἀρχαίας εἰ-
 δωλολατρείας, νὰ εἰσαγάγῃ τὸ κράτος τῆς ἀρ-
 χαίας θρησκείας. Τὴν καθόλου ἐπιμέλειαν τῶν
 τῆς Ἑλλάδος ἱερῶν ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἱεροφάντην
 τῶν Ἐλευσινίων, εἰς ὃν ἔδωκεν συμβοητοὺς τὸν
 Χρυσάνθιον καὶ τὸν Μάξιμον, τοὺς ἀρχαίους δι-

δασκάλους του. Ὁ δὲ Ὀρειβάσιος, ὁ ἱατρός καὶ
 φίλος τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀπεστάλη εἰς τοὺς Δελ-
 φούς, ἵνα ἀνορθώσῃ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλω-
 νος. Τὴν πτώσιν, ἐν ἣ ἐτέλει τότε τὸ ἐν τῇ ἀρ-
 χαιοτάτῃ τοσοῦτον ἔνδοξον καὶ πλούσιον τοῦτο
 ἱερόν, δεικνύει ὁ χρησμὸς ὁ δοθείς ἐν τῇ περι-
 στίσει ταύτῃ τῷ ἀπεσταλμένῳ τοῦ αὐτοκρά-
 τορος, ὅστις εἶχεν οὕτω κατὰ Κεδρηνόν·

Ἐπάτε τῷ βασιλεῖ, χαμαὶ πέσει δαίδαλος ἀλλὰ,
 οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλίστην, οὐ μάντιδα δάφνην,
 οὐ παγὴν λαλέουσας, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ.

Ὁ χρησμὸς οὗτος εἶναι ἀληθῶς οἰονεὶ ὁ τελευ-
 ταῖος ἀποχαιρετισμὸς τῆς ἀποθησκούσης Πυ-
 θίας, καὶ τὸ ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα, τὸ ὁποῖον
 ἔπρεπε νὰ χαραχθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς.¹ Ἐν
 τούτοις ὁ Ἰουλιανὸς ἐπέμενε ζητῶν τὰ ἀδύνατα.
 Τῇ φροντίδι αὐτοῦ ἀνωκοδομήθησαν τότε καὶ
 ἐκαλλωπίσθησαν πολλοὶ ναοὶ ἐν Πελοποννήσῳ,
 κυρίως Ἑλλάδι, Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπειρῳ. Ἡ Νι-
 κόπολις καὶ ἡ Ἐλευσίς ἤρχισαν νὰ ἀνεγείρων-
 ται πάλιν ἐκ τῶν ἐρείπων. Ὁ ἐν Ἀθήναις μη-
 δέποτε ἐκλιπὼν ἐθνικὸς βίος ἐφάνη ἀναλαμβάνων
 νέαν ζωὴν. Οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ πανηγύρεις τῶν
 Δελφῶν, τοῦ Ἀργους, τῆς Ὀλυμπίας, τοῦ Ἀ-
 κτιῦ, ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ τελῶνται μεγαλο-
 πρεπῶς κατὰ τὸ πάλαι ἔθος· ἠνεφύθησαν δὲ τὰ
 γυμνάσια καὶ ἐπληρώθησαν ἀθλητῶν· ἰδίως ἐ-
 προστατεύθησαν αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τῆς
 Ἑλλάδος, αἵτινες ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι
 πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ
 πᾶσα ἡ ἀναβίωσις αὕτη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ
 βίου ἦτο κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον. Τὸ μεγα-
 λουργὸν πνεῦμα τῆς ἀρχαιοτάτης εἶχεν ἐκλίπει·
 οἱ τύποι μόνον ἐσώζοντο καὶ τὰ ὀνόματα, ἡ δὲ
 οὐσία ἀπῆν. Αἱ ἡμέραι τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀρχαίου
 πολιτισμοῦ εἶχον παρέλθει ἀνεπιστρεπταί, νέος
 δὲ πολιτισμὸς ἐκυφορεῖτο καὶ ἐδημιουργεῖτο
 κατὰ μικρὸν, ὁ χριστιανικὸς, ἐκεῖνος, ὃν παρεν-
 νοῶν ἠθέλησεν ὁ Ἰουλιανὸς νὰ πολεμήσῃ. Ὁ Ἰου-
 λιανὸς ἠθέλησε νὰ ἀντιτεθῆ εἰς τὴν πρὸς τὰ πρό-
 σω φορὰν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Ἴνα δώσῃ ὁ Ἰουλιανὸς τῇ θρησκουσῇ ἀρχαίᾳ
 θρησκείᾳ νέαν ζωὴν ἔλαβε πολλὰ μέτρα, ὡς
 ἐπὶ τὸ πλεῖστον μιμούμενος τὴν ὑπ' αὐτοῦ πα-
 ρορωμένην χριστιανικὴν θρησκείαν. Ὁ Ἰουλιανὸς
 ἐθεώρει ἑαυτὸν δυνάμει τοῦ τίτλου Pontifex
 maximus, ὃς δὲν ἦτο δι' αὐτὸν ἀπλοῦς τί-
 τλος, ὡς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας.
 Διὰ τοῦτο ἀπῆται μετ' αὐτοῦ ὡς μετὰ κέντρου
 νὰ ἦναι συννηωμένοι οἱ πανταχοῦ τοῦ κράτους
 εἰδωλολάτραι, ὅπως ἦσαν ἠνωμένοι οἱ χριστιαν-
 νοὶ μετ' ἀλλήλων· οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐθνικοὶ
 ἱερεῖς ὄφειλον νὰ ὑπάγωνται εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς,
 οὗτοι δὲ εἰς αὐτὸν, ὡς τὸν μέγιστον ἀρχιερέα.
 Ὅστε ἴδρυσε τελείαν τινὰ ἐθνικὴν ἱεραρχίαν,
 καθ' ὁμοιότητα τῆς χριστιανικῆς. Οὐ μόνον δὲ

1. Παπαρηγ. Β', 645.

1. Gibbon, 522.

ἐξορίστων ἐμελλεν ἡ ἀταξία καὶ ἡ διαίρεσις νὰ κορυφωθῶσι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς, δὲν ἐπηλήθευσεν ἡ πρὸς αὐτοὺς δυσμένεια τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ παραγκώνισις αὐτῶν ἦσαν μᾶλλον αὐτοὺς, ἢ δὲ παῦσις τῆς ἀναμίξεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς ἐκκλησίας ἐξησθέντες τὰ μεταξὺ τῶν χριστιανῶν πάθη. Εἰς πείσμα τῶν χριστιανῶν ἐπέτρεψεν ὁ Ἰουλιανὸς καὶ τοῖς Ἰουδαίοις, οὓς ἐτίμα ἐκ μίσους πρὸς τοὺς χριστιανούς καὶ διότι ἡ θρησκεία των ἦτο ἀρχαία, νὰ ἀνοικοδομηθῶσι πάλιν τὸν ναὸν των, ἵνα διαψεύσῃ δῆθεν τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς ἐπικειμένης καταστροφῆς τῆς πόλεως ταύτης (ὅπερ ὅμως εἶχεν ἄπαξ πραγματοποιηθῆ ἐπὶ Τίτου καὶ Ἀδριανοῦ). Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον παρέσχε μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, καὶ ἀπὸ πάντων δὲ τῶν μερῶν τοῦ κράτους συνέρρεον αἱ χρηματικαὶ χορηγήσεις τῶν Ἰουδαίων. Ὁ περιφημὸς ἀρχιτέκτων Ἀλύπιος ἐντολῇ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔργου, ἀλλὰ σεισμοὶ συμβάντες ἐματαίωσαν αὐτὸ πρὸς μεγάλην λύπην τοῦ Ἰουλιανοῦ.¹ Ὡς βία σχεδὸν πρέπει νὰ χαρακτηρηθῶσι δύο ἄλλα μέτρα τοῦ Ἰουλιανοῦ κατὰ τῶν χριστιανῶν, τὸ ὅτι δηλ. διέταξε ταῖς εἰς δημόσια ἀέρη τεταγμένας εἰκόσιν αὐτοῦ νὰ παρεγίθωνται καὶ ἐθνικῶν θεῶν εἰκόνας, ἕπως ἐπιβάλληται τοῖς χριστιανοῖς ἡ δυσάρεστος ἐκλογὴ, ἢ μετ' αὐτοῦ νὰ προσφέρωσι τιμὰς καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς θεοὺς, ἢ μετὰ τούτων νὰ ἀρῶνται αὐτὰς καὶ τῷ αὐτοκράτορι καὶ νὰ τιμωρῶνται καὶ ὅτι ὅσοι στρατιῶται ἤθελον νὰ λάθωσι τὸ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος αὐτοῖς διδόμενον δῶρον (*Donativum*), ὑπεχρεῦντο πρότερον νὰ διέρχωνται πρὸ τινος βωμοῦ, εἰς ἃν ἔπρεπε νὰ προσφέρωσι θυμιάμα. Καὶ δι' ἄλλων δὲ τοιούτων μέσων, οὐχὶ πάντοτε ἠθικῶν, ἐζήτει νὰ δελεάζῃ τοὺς χριστιανούς καὶ ἐλκύῃ εἰς ἀποστασίαν, μάλιστα δὲ παρέχων τὰ σπουδαίωτα αὐλικὰ, στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ἀξιώματα εἰς τοὺς ἐθνικούς. Ἀλλὰ εἰς μάτην διότι μόνον ὀλίγους οὐτιδανούς ἀνθρώπους ἠδυνήθη νὰ κερδίσῃ.

Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς ἀπεστρέφεται τὴν βίαν. Καὶ ὅμως ἐγένετο χρῆσις καὶ τῆς βίας, οὐχὶ μὲν βεβαίως παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ παρὰ τῶν κατωτέρων ἀρχῶν, στηριζομένων εἰς τὸν γνωστὸν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐθνισμοῦ ζῆλον. Ἐπειδὴ μόνον ζηλωτὰ ἐθνικὰ ἀνεδεικνύοντο ἱερεῖς καὶ ἀνώτεροι πολιτικοὶ ὑπάλληλοι, οὗτοι δὲ ἐγνώριζον, ὅτι δι' οὐδενὸς ἄλλου μέσου ἠδύνατο εὐκολώτερον νὰ ἐλκύσῃσι τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἢ δεικνύοντες ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας, ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς τὸν ἴδιον φανατισμὸν προσετίθετο παρ' αὐτοῖς καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἀρέσῃσι τῷ αὐτοκράτορι, ἦτο φυσικόν, ὅτι

ἐνιαχοῦ συνέβαινον καταδιώξεις κατὰ χριστιανῶν, αἵτινες κατήντων ἐνίοτε μέχρις ὀμότητος. Εἰς τοὺς διωγμοὺς τούτους ἦσαν πρὸ πάντων ἐπίσκοποι καὶ χριστιανοὶ ἐν γένει ἐκτεθειμένοι, κατηγορούμενοι, ὅτι ἐπὶ τῶν προτέρων αὐτοκρατόρων εἶχον καταστρέψει ἐθνικοὺς ναοὺς, καὶ εἶχον διὰ τοῦτο ἐλκύσει τὸ μῖσος τῶν χριστιανῶν. Οὕτως ἅμα ἀναθάντος τὸν θρόνον τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὁ ἐθνικὸς ὄχλος τῆς Ἀλεξανδρείας συνέλαβε τὸν ἐπίσκοπον Γεώργιον, τὸν κόμητα Δρακόντιον καὶ τρίτον τινὰ, καὶ τοὺς τρεῖς μισητοὺς αὐτῶ ἐκ προτέρων χρόνων, καὶ ἔριψεν εἰς τὰς φυλακάς. Ἀφοῦ δὲ ἐκρατήθησαν ἐκεῖ ἐπὶ 2½ ἡμέρας, συνέρρευσε πάλιν τὸ πλῆθος εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ἐφόρευσε καὶ τοὺς τρεῖς, τὸ δὲ πτώμα τοῦ Γεωργίου ἐπὶ τινος καμήλου τεθὲν, ἐσύρθη διὰ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως, καὶ ἀφοῦ παντοιοτρόπως ὑβρίσθη, ἐπὶ τέλους ἐκάη.¹ Ὁ Ἰουλιανὸς ἠρέσθη τότε νὰ μεμψῆ μόνον τὸ πλῆθος διὰ τὴν πράξιν, χωρὶς νὰ τιμωρήσῃ τινὰ. Τὸν θάνατον ὑπέστη καὶ ὁ Ἀρεθούσης ἐν Συρίᾳ ἐπίσκοπος Μάρκος, διωχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ λαοῦ, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐσύρθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν ὁδῶν, καὶ ἀφοῦ διαφόρως ἐκακώθη, παρεδόθη εἰς τὰ σκώμματα τῶν παίδων τῶν ὁδῶν, καὶ ἐπὶ τέλους ἀλειφθεὶς διὰ μέλιτος, καὶ τεθεὶς ἐν σαργάνῃ, ἀνηρτήθη ἐπὶ ὑψηλοῦ μέρους, ἵνα βασανισθῇ ὑπὸ τῶν σφηκῶν. Ἡ εὐστάθεια καὶ καρτερία τοῦ γέροντος ἐπισκόπου ἐν πάσι τούτοις τοῖς δεινοῖς ἐξέπληξε καὶ αὐτὸν τὸν ἄλλως ἀδιαφόρως θεώμενον τὸ πρᾶγμα αὐτοκρατορικὸν ἐπίτροπον. Ἐπὶ τέλους ὁ αὐτοκράτωρ μαθὼν ταῦτα, διέταξε τὴν ἀπόλυσίν του, διότι δὲν ἤθελε, καθὼς εἶπε μετὰ τοῦ συνήθους αὐτοῦ σαρκασμοῦ, νὰ δώσῃ τοῖς χριστιανοῖς νέους μάρτυρας. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ἀρεθούσης οὗτος Μάρκος ἦτο ὁ ἐπίσκοπος ἐκεῖνος, ὅστις διέσωσε παῖδα τὸν Ἰουλιανὸν καὶ παρὰ τοῦ Κωνσταντίου διωκόμενον, πρὸς ἃν ἄρα ὤφειλεν εὐγνωμοσύνην. Διωγμοὶ ἔλαβον χώραν καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τῶν χριστιανῶν, ὅτε ἀνιδρυθέντος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πλησίον τῆς Ἀντιοχείας, ἀπήτησεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἀπομακρύνωσι τὰ λείψανα τοῦ μάρτυρος Βαβύλα, οὗτινος ὁ τάφος ἔκειτο ἐκεῖ πλησίον. Οἱ ἐθνικοὶ μάντιες ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἐνόσω ὁ τόπος ἐμολύνετο δι' αὐτῶν, δὲν ἠδύνατο τὸ χρηστήριον νὰ χρησιμοδοτηθῇ! Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλῆθος τῶν χριστιανῶν, ἀνακομίζον τὰ λείψανα ταῦτα, ἔψαλλε τὸ χωρίον τοῦ 75^{οῦ} ψαλμοῦ (στῖχ. 7)· «Ἰσχυρηθήτωσαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχόμενοι τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν», ὁ Ἰουλιανὸς ἐργισθεὶς διέταξε νὰ συλληφθῶσι καὶ τιμωρηθῶσιν οἱ πρῶταῖτοι. Πολλοὶ ἐφυλακίσθησαν τότε, Θεοδώρητος δὲ τις καὶ ἐβασανίσθη. Ὀλίγω βραδύτερον ἐτιμωρήθησαν καὶ ἄλλοι χριστιανοὶ ἀπηνῶς, ἄ-

ποδοθεσίσης αὐτοῖς ἀδίκως τῆς αἰτίας τῆς πυρκαϊᾶς, ἧτις ἐξεροράγη ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐξ ἀπροσεξίας φιλοσόφου τινὸς Ἀσκληπιάδου λεγομένου.¹ Ὁμοίως κατεδίωξεν ὁ αὐτὸς αὐτοκρατορικὸς ἐπίτροπος Ἀντιοχείας Ἀλεξάνδρος καὶ ἄλλους τινὰς χριστιανούς, ἰδίως Εὐσεβίον τινα, ὡς ματαιοῦντας τὰ σχέδια αὐτοῦ πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν χριστιανῶν εἰς τὸν ἐθνισμόν.² Ἐν γένει πανταχοῦ μὲν, ἰδίως ὅμως ἐν Ἀντιοχείᾳ, εὗρε μεγάλην ἀντίστασιν ἢ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰουλιανοῦ. Πόσον ματαίως ἐκεῖ εἰργάσθη πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς εἰδωλολατρείας, ἔλαθεν ἀφορμὴν νὰ συναίσθανθῇ ὁ Ἰουλιανὸς κατὰ τὴν πρώτην τέλεσιν τῆς ἐσθρῆς τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, ὅτε ἐνῶ ἤλιπεν ὅτι οἱ Ἀντιοχεῖς ἐμελλον νὰ συμμετάσχουσιν αὐτῆς προθυμότητα, καθὼς αὐτὸς ὁ Ἰουλιανὸς μαρτυρεῖ, οὐδεὶς προσέφερεν ἔλασιον, ὅπως ἀνάψωσι λυχνίαν τῷ θεῷ, οὐδεὶς θυμίαμα ἢ θυσίαν τινα. Μόνον δὲ εἰς ἰσραὺς παρέστη κομίζων ὄρνιν πρὸς θυσίαν! Ἐὰν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς προμνημονευθέντας διωγμοὺς κατὰ τῶν χριστιανῶν, οὓς δὲν προὔκαλει μὲν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀλλ' ἐνίοτε ἠνείχετο, καὶ τὴν ἀντίστασιν τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν σχεδίων του, δὲν πρέπει νὰ νομίσωμεν παντάπασιν ἀπίθανον, ὅτι ὁ Ἰουλιανὸς, ἐὰν ἐπέστρεφεν ἀπὸ τοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου σῶος, ἠδύνατο ἐπὶ τέλους ἕνεκα τῆς φορᾶς αὐτῆς τῶν πραγμάτων καὶ ἐναντίον τοῦ ἡπίου χαρακτῆρός του νὰ ἀποβῇ φοβερὸς διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐμφύλιος ὅπως δήποτε θρησκευτικὸς πόλεμος ἤθελεν εἶναι ἀφευκτός.³

Ὁ Ἰουλιανὸς ἐπολέμησε καὶ διὰ συγγραμμάτων τὸν χριστιανισμόν. Ὡς συγγραφεὺς ἦτο πνευματώδης καὶ χαρῆς, πάσχει ὅμως καὶ αὐτὸς ὅ,τι πάσχουσι πάντες οἱ σοφισταὶ καὶ ῥήτορες καὶ ἐν γένει συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διότι καὶ αὐτοῦ τὸ ὕψος εἶναι ἐπιδεικτικὸν καὶ ὑπερῶδες, πλήρης κενῶν ἀντιθέσεων, ἀνοήτων ὑπερβολῶν, ἐζητημένων ὑπαινυγμῶν καὶ γελοίων λογοπαγνίων.⁴ Τὰ πλήρη σωζόμενα αὐτοῦ ἔργα εἶναι διάφοροι λόγοι, 83 ἐπιστολαὶ καὶ δύο σάτυραι, ἐξ ὧν ἡ μία ἐπιγραφομένη Καίσαρες ἢ συμπόσιον εἶναι χαρίεσσα τις καὶ εὐφυῆς ἔκθεσις τῶν ἀρετῶν καὶ κακιῶν πολλῶν ἀρχαίων αὐτοκρατόρων ἐν συμποσίῳ τῶν θεῶν εὐρισκομένων ἢ δὲ ἄλλη ἐπιγραφομένη Μισοπώγων σκώπτει πικρῶς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀντιοχείας, ἀριθμοῦσα τὰς κατ' αὐτοῦ παρ' αὐτῶν γινόμενας κατηγορίας, οἷον τὴν ἐπὶ τῷ μακροῦ αὐτοῦ καὶ βαθεῖ πώγωνι (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῆς σατύρας), ζητεῖ ἵνα παραστήσῃ ὡς γελοίας καὶ ἐπὶ

τέλους δι' ἰσχυρῶν λόγων ἐλέγχει τὸν ἀκόλασον τῶν Ἀντιοχεῶν βίον, τὴν κακὴν αὐτῶν οἰοκλήν οἰκονομίαν, καὶ τὴν ἐλλιπεστάτην ἀνατροφὴν, ἣν ἔδιδον εἰς τὰ τέκνα των. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐν λειψάνοις σωζομένων ἔργων τοῦ Ἰουλιανοῦ τὸ σπουδαιότερον ἀναμφηρίστως εἶναι τὰ κατὰ χριστιανῶν, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ Ἱερωνύμου συνίστατο ἐξ 7 βιβλίων, πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ ὁποίου ἔγραψε ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος σύγγραμμα ἐν 40 βιβλίοις. Αἱ κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ γενομένηαι προσβολαὶ στηρίζονται ἢ εἰς ἐσφαλμένα καὶ ἀβάσιμα συμπεράσματα ἢ ἀναφέρονται εἰς ἐπουσιώδη πράγματα καὶ εἰς θεσμούς καὶ ἐξωτερικοὺς τύπους τοῦ τότε χριστιανισμοῦ, χωρὶς νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν τὸ γνήσιον πνεῦμα καὶ ὁ ἀληθὴς χαρακτῆρ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐν οὐδέποτε ἐνόησεν ὁ Ἰουλιανός. Τὴν ἐπιπολαιότητα τῶν προσβολῶν τούτων δεικνύουσιν ἐπὶ παραδείγματι αἱ αἰτιάσεις του, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς δὲν ἐξηπλώθη κατὰ πρῶτον μεταξὺ τῶν ἰσχυρῶν καὶ σοφῶν, ὅτι εἶναι θρησκεία διὰ πάντας τοὺς λαοὺς προωρισμένη, καὶ διὰ πάσας τὰς τάξεις καὶ πάντα τὰ εἶδη τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἀξιοὶ νὰ θεραπεύσῃ τοὺς βαπτιζομένους ἀπὸ πασῶν των νόσων τῆς ψυχῆς, ἐνῶ δὲν δύναται νὰ ἀπλλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς λέπρας ἢ τῆς ποδάγρας!

Ὁ Ἰουλιανὸς ἐμεινεν ἐπὶ τοῦ θρόνου μόνον δύο ἔτη περίπου· διότι ἀναβὰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 361, ἀφοῦ διέτριψε τὸν χειμῶνα τοῦ 362 πρὸς τὸ 363 ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐφρονεύθη ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας. Ὁ Ἰουλιανὸς εἶχεν ὑπερβολικὴν πεποιθήσιν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἐκυριεύετο εὐκόλως ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας. Ἐνῶ αἱ μεταρρυθμίσεις, ἃς ἐπεχείρησεν, εἶχον ἀνάγκην ἀκόμη συντόνου ὑποστηρίξεως, αὐτὸς ἐστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν, ποθῶν εἰς τὰς δάφνας, ἃς ἔδρεψεν παρὰ τοῖς δυτικοῖς λαοῖς μαχόμενος, νὰ προσθέσῃ νέας, νικῶν τοὺς Πέρσας. Ἐπεχείρησε διὰ τοῦτο πρὸς τούτους πόλεμον, ἐνῶ ἠδύνατο νὰ κλείσῃ μετ' αὐτῶν εἰρήνην καὶ ἔντιμον καὶ ἐπωφελεῖ, ἣν ἤτησαν αὐτοὶ προθύμως. Ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Schlosser,¹ οὔτε σχέδιον εἶχεν ἐτοιμάσει ὁ Ἰουλιανὸς ὠρισμένον, οὔτε τὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν καὶ τὴν φύσιν τοῦ τόπου ὑπελόγησεν. Ἐνεκα δὲ ὑπερβολικῆς εἰς ἑαυτὸν πεποιθήσεως, δὲν ἠδυνήθη ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ στρατηγικὴν ἱκανότητα, ὡς ἄλλοτε. Τὸ ἀπετέλεσμα ὑπῆρξεν οἰκτρόν. Ἀποῦ ἐπροχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ διέβη τὸν Τίγριν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιχειρήσῃ ὑποχώρησιν ἐν τῷ μέσῳ μεγάλων δυσχερειῶν, ἐν αἷς ὅμως ἐζήτει διὰ τοῦ παραδείγματός του νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς στρατιώτας,

1. Weltgeschichte IV, 485.

1. Σωζομένου ἔκκλ. Ἱστορ. V, 7. Ammian. Marcell. XXII, 11.

2. Λιβαν. ἐπιστ. 1057.

3. Gibbon.

4. Klippel Julianns Apostata ἐν τῇ Realencyklopaedie fuer Theologie τοῦ Herzog VII, 153.

τρῶσιν. Τέλος αἱ παρουσιάσεις ἐπερατώθησαν καὶ ὁ βασιλεὺς, πλησιάσας τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἑλβετίας, ἀντήλλαξέ τινας βιαίας λέξεις μετ' αὐτοῦ. Πάντες ἦσαν περίεργοι νὰ μάθωσι τί εἶπε σπουδαῖον ὁ Βίκτωρ πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς δημοκρατίας· ὁ δὲ ἀγαθὸς διπλωμάτης δὲν ἐδίστασε νὰ κορέσῃ τὴν περιέργειαν τῶν συναδέλφων του. «Δὲν μοι λέγετε, εἶχεν ἐρωτήσῃ ὁ βασιλεὺς, διασκεδάζετε σεῖς ἐδῶ;» — «Θαυμασίως, Μεγαλειότατε!» — «Ἐγὼ πλήττω τρομερὰ καὶ δὲν βλέπω τὴν ὥραν πότε νὰ τελειώσῃ ἡ ὀχληρὰ κωμῳδία.»

ΑΔΗΘΕΙΑΙ

* * Ὁ ἄνθρωπος αἰωνίως ἐνασχολούμενος εἰς τὸ νὰ ἐποφθαλιμαῖ ὅσα δὲν ἔχει, καὶ νὰ θρηνηῖ ὅσα πρὶν εἶχεν, ὀλίγας εὐρίσκει στιγμὰς ἵνα χαρῆ ὅσα ἔχει.

* * Ἡ εὐφροὴ μεταβάλλει εἰς κυκλοφοροῦν νόμισμα τοὺς βώλους χρυσαίου, ὅσοι ἀπεκτήθησαν διὰ τῆς μελέτης.

* * Ἡ σύνεσις ἐν συνναστροφῇ ἀναδεικνύεται οὐ μόνον περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν ὅσα πρέπει νὰ λέγωνται ἢ νὰ σιωπῶνται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς στιγμῆς καθ' ἣν πρέπει ταῦτα νὰ ῥηθῶσιν ἢ νὰ σιωπηθῶσιν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἰδοὺ κατὰ τὴν Ausland περίεργος ἀπόδειξις τῆς ἐπιδράσεως τῶν τόπων ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Γνωστὸν ὅτι ὁ Καύκασος κατοικεῖται ὑπὸ τῶν ὠραιότερων ἀνθρώπων τῆς γῆς. Τῷ 1816 ἑκατοντάδες τινες Βυρτεμβεργιανοὶ μετηνάστευσαν εἰς τὰς πέραν τοῦ Καυκάσου χώρας καὶ ἀποκατεστάθησαν περὶ τὴν Τιφλίδα, εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἰελισάβετπολ. Οἱ ἄποικοι εἶχον πρόσωπα μακρὰ τετράγωνα, τρίγας ξανθὰς ἢ ἐρυθράς, ὀφθαλμοὺς γαλανοὺς. Ἄλλ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης γενεᾶς ὁ τύπος ἐβελτιώθη ὀλίγον. Πολλὰ παιδιὰ ἐγεννήθησαν ἔχοντα τρίγας καστανάς καὶ μέλανας ὀφθαλμοὺς.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας δὲ γενεᾶς ἐπῆλθε τοιαύτη ἀλλοίωσις, ὥστε οὐδεὶς ἀναγνωρίζει ἔτι τὴν σουαβικὴν καταγωγὴν τῶν ἀποίκων. Μαῦραι τρίγας, μαῦροι ὀφθαλμοὶ εἶναι τὸ σύνθημα τῶν ἀποίκων ἐγγένων ἐπιμηκέστερον, τὸ ἀνάστημα μέτριον, χάριεν καὶ εὐκαμπτον.

Οἱ Βυρτεμβεργιανοὶ δὲ οὗτοι ἤρχοντο πάντοτε εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ γυναικῶν τῆς φυλῆς των, καὶ οὐχὶ μετὰ Γεωργιανῶν. Μόνον λοιπὸν ἡ ἐπίδρασις τοῦ τόπου ταχέως μετέβαλε τοὺς Σουαβοὺς εἰς Κιρκασίους.

Κατὰ τὸ 1838 συνέθη ἐν Λιμόγη τῆς Γαλλίας πυρκαϊά, ἣτις ἀπετέρωσε τὸ ἐκεῖ παρθενωγενεῖον τῶν παπικῶν κηλογραϊῶν. Καὶ αἱ μὲν κηλογραῖαι καὶ αἱ μαθήτριάς ἐσπευσαν εὐθὺς νὰ ἐξέλθωσιν ἀριθμηθεῖσθαι ἑμῶς, ἀφοῦ ἐ-

ξήλθον, εὗρον ὅτι ἔλλειπεν ἐν μικρὸν κοράσιον πενταετὲς τὴν ἡλικίαν.

Τὸ δωμάτιον, εἰς ὃ ἐκοιμάτο, διότι ἡ πυρκαϊὰ συνέθη τὴν νύκτα, ἦτο εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ κτιρίου, ὅπερ ἦδη ὀλόκληρον περιεβάλλετο ὑπὸ τῶν φλογῶν, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ βίψοκινδυνεύσῃ τὴν ἰδίαν ἐκυτοῦ ζώην ἵνα σώσῃ τὴν ζώην ἐκεῖνου.

Ἄφνης ἕμῳς μία ἐκ τῶν μεγαλειτέρων νεανίδων ἐξελοῦσα τῆς χορείας τῶν λοιπῶν, «Ἐγὼ, εἶπε, θεὰ προσπαθήσω νὰ τὸ σώσω,» καὶ εὐθὺς εἰσπῆδῃσε διὰ τῆς καιομένης θύρας καὶ ἐχάθη ἀπὸ τῆς ὄψεως τοῦ ἐκπεπληγμένου πλήθους!

Μετ' ὀλίγον δὲ ἐφάνη φέρουσα εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸ ἡμικοιμώμενον κοράσιον, καὶ κατέθεσεν αὐτὸ μετὰ τῶν συμμαθητριῶν τῆς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐνθουσιωδῶν χειροκροτημάτων τοῦ λαοῦ.

Ὁ Βασιλεὺς Λουδοβίκος Φίλιππος μαθὼν τὸ περιστατικὸν ἐπεμφεν εἰς τὴν νεάνίδα τὸ χρυσὸν παράσημον τῆς Λεγεῶνος τῆς τιμῆς, λοχαγὸς δὲ τις, ὅστις ἐγένετο μάρτυς αὐτόπτης τοῦ ἡρώϊσμου τῆς, ἔλαβεν αὐτὴν ὡς σύζυγον αὐτοῦ.

Ὁ λοχαγὸς ἐκεῖνος εἶναι ἤδη πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἡ δὲ ἡρώϊς ἐκεῖνη εἶναι ἡ κυρία Μακμαζὼν!

Ἢ ὅταν οἱ Ἰνδοὶ τῆς Ἀμερικῆς θέλωσι νὰ συλλάβωσι πιθήκους ἢ νὰ καταστρέψωσι αὐτοὺς, ἔρχονται εἰς τὰ δάση αὐτῶν φέροντες λεκάνας πλήρεις ὕδατος ἢ μέλιτος καὶ νίψαντες τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐνώπιον τῶν πιθήκων ἀπέρχονται ἀντικαθιστῶντες τὸ ἐν ταῖς λεκάναις ὕδωρ ἢ μέλι διὰ λεπτῆς κόλλας. Οἱ πιθήκοι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν προσερχόμενοι νίπτουσιν ἐπίσης τὰ πρόσωπα αὐτῶν διὰ τῆς κόλλας καὶ κλείοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλοῦνται καὶ συλλαμβάνονται εὐκόλως. Εἰς ἄλλα μέρη φέρουσιν ὑποδήματα καὶ ἀφοῦ φορέσωσι καὶ ἐκβάλλωσιν αὐτὰ ἅπαξ καὶ δις, τὰ ἀλείφουσιν ἔσθθεν μὲ κόλλαν καὶ τὰ ἐγκαταλείπουσιν, οἱ δὲ πιθήκοι ἐρχόμενοι φοροῦσι τὰ υποδήματα καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ τὰ ἐκβάλλωσι, συλλαμβάνονται, διότι ἐμποδιζονται νὰ φύγωσι.

Εἰς τινὰ ἀλληλογραφίαν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Αὐγούστου, λέγεται ὅτι εἰς τὰς νήσους Φιδίας (Πολυνησία) αἱ ἐγχώριοι ἤρχισαν ἐκπολιτιζόμενοι. Ἀφ' ἧς ἀριθμὸς τις ἀποίκων ἐξ Αὐστραλίας ἀποκατέστη ἐκεῖ καὶ φροντίζει εἰς προμήθειαν τροφῶν τῶν κατοίκων ὁ καννιβαλισμὸς ἢ ἡ ἀνθρωποφαγία ἠλαττώθη ἐπὶ πολὺ. Πρὸ πολλοῦ χρόνου οὐδὲν παράδειγμα ἠκούσθη ἀνθρωποφαγίας. Ἄλλως τε δὲ καὶ οἱ ἐγχώριοι ἤρχισαν ἐννοοῦντες ὅτι εἶναι πολὺ χαρεῖα ἡ πληρωμὴ 16,000 λιρῶν στερλινῶν δι' ἕκαστον εὐρωπαῖον, ὃν ἤθελον καταφάγει.

Εἰς ἈΝΑΓΝΩΣΤΗΝ.